

Джужа А. О. – кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінології та кримінально-
виконавчого права Національної академії
внутрішніх справ

ВІКТИМОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ЗЛОЧИНАМ

Корумповані мережі тісно пов'язані з організованою злочинністю [1]. Ресурси, отримані в результаті експорту металів, функціонування транспорту, зв'язку, енергетики, лісового господарства, оптової торгівлі, фінансування військових замовлень Збройних сил України тощо, розподіляються за схемами корупційних мереж.

До складу корупційних мереж належать:

– комерційні та фінансові структури, що реалізують отримані вигоди, доходи, пільги;

– державні службовці, які забезпечують відповідні рішення;

– силове прикриття з боку корумпованих працівників органів Міністерства внутрішніх справ [2], Служби безпеки України [3], прокуратури, фіскальної й фінансової служби та інших силових відомств. Найбільші корупційні мережі належать Міністерству фінансів, Міністерству економіки, Мін'юсту, Фіскальній службі, судам тощо. У судах всіх рівнів, кримінальних і загальної юрисдикції, діють всім відомі розцінки на виконання конкретних дій, прийняття тих чи інших рішень. Особливо корумпованими є господарські суди. Корумпованою галуззю також є будівництво та реконструкція будівель і споруд, приватної, зарубіжної фінансової та матеріальної допомоги. Мережі формуються навколо всіх українських природних монополій (Нафтогаз України і Міністерство інфраструктури).

У результаті побудови потужних корупційних мереж на високому і «найвищому» рівнях «низова корупція» виявилася відірваною від них і продовжує існувати за рахунок поборів з населення. Українська корупція все більше форм повсякденної та звичної справи. Зростає толерантність ставлення до цього негативного явища. За даними опитування, проведеного у 2015 р. газетою «Економічна правда» на запитання: «Чи доводилося Вам давати хабар? (якщо були відповідні умови)» відповіді

респондентів розподілились таким чином: під час влаштування на роботу – 60 % бізнесменів; 40 % – службовців; у разі влаштування дитини до школи відповідно 50 % і 50 %; у процесі вступу до інституту – 70 і 60 %; перебуваючи в лікарні – 82 і 35 %; у військкоматі з приводу призову в армію – 75 і 60 %; в разі притягнення до кримінальної відповідальності – 80 і 70 %; під час отримання квартири, житла – 60 і 40 %; в разі реєстрації або продовження реєстрації фірми – 88 і 46 %; для розмитнення вантажів – 97 і 42 %; під час отримання водійських прав, реєстрації автомобіля, проходженні техогляду – 81 і 66 % [4].

Віктимологічне моделювання корупції – це відносно новий напрям кримінології та віктимології, спрямований на створення моделей віктимності жертв корупційних злочинів з метою вироблення заходів з надання своєчасної віктимологічної допомоги жертвам корупції [5].

Нині віктимологічна модель корупції передбачає заохочення громадянами та представниками юридичних осіб використання уповноваженими особами свого службового становища (статусу) і посадових повноважень для незаконного отримання матеріальних благ і переваг. Вивчаючи питання вчинення корупційного злочину можна говорити про так звані двосторонні угоди, під час яких «покупець» отримує можливість використовувати державну структуру в своїх цілях, а чиновник «продає» свої службові повноваження, послуги громадянам або представникам приватного бізнесу.

Модель корупційної віктимності визначають як потенційну здатність громадянина або представника приватного бізнесу стати жертвою корупційного злочину через певні особистісні властивості або віктимогенні обставини.

Віктимологічна допомога жертвам корупції – це заходи, які здійснюють міжнародні, державні і недержавні структурами щодо надання правової та психологічної підтримки жертвам корупції.

Корупційна злочинність є кримінологічною категорією, що являє собою комплекс злочинів, які безпосередньо зазіхають на інтереси державної влади та публічної служби, учинених публічними особами. Вони полягають в незаконному отриманні ними матеріальних благ і переваг, а також наданні таких благ і переваг.

Оскільки віктимологія вивчає жертв корупційних злочинів, то теоретично передбаченою є наявність потерпілого – фізичної особи, хоча потрібно розуміти, що від корупційної злочинності страждають і соціальні групи, і суспільство, і держава загалом [5].

Окрім жертв корупції в системі державної служби вітчизняне кримінальне законодавство дає змогу вивчити жертв корупційних злочинів, вчинених особами, які виконують управлінські функції в інших сферах життєдіяльності суспільства.

Корупція в нашій країні охопила більшість сфер влади і управління. До того ж, вона водночас руйнує моральні підвалини громадянського суспільства. У цьому полягає віктимогенність корупції, оскільки масштаби її значущі з числа осіб, які займаються підкупом.

Жертвами корупційної злочинності стають громадяни, представники ділових кіл, які звертаються до урядових і парламентських кіл, правоохоронних органів, а також структури та відомства, пов'язані з розглядом і вирішенням питань приватизації, фінансування, кредитування, здійснення банківських операцій, створення і реєстрації комерційних організацій, ліцензування та квотування зовнішньоекономічної діяльності, розподілу фондів, проведення земельної реформи тощо.

Варто вказати на наявність віктимологічної тенденції: нині бажання населення давати хабарі знижується попри зростаючий на них попит в бюрократичному апараті. Так, згідно з віктимологічними дослідженнями показують, місць, куди несуть хабарі представники ділових кіл, стало значно менше. Водночас суми хабарів надмірно зросли через монополізацію ринку хабарів.

Сутність віктимологічної безпеки жертв корупції полягає в захищеності потенційних жертв корупційної злочинності від первинного і/або повторного корупційного впливу.

У зарубіжних країнах рівень забезпеченості державних службовців не є високим, проте дає змогу успішно здійснювати власні обов'язки, будувати фінансові плани на майбутнє тощо. У такій віктимологічній ситуації чиновник застерезений державним забезпеченням від потенційної можливості брати хабар. Йому не вигідно ставити під удар власну кар'єру. Відповідно і громадяни, які звертаються до такого чиновника, свідомо захищені від впливу віктимогенних чинників корупції.

Коли в нашій країні стане можливим зробити чиновника самодостатньою фігурою, це також буде гарантувати віктимологічну безпеку населення від корупційної злочинності.

Таким чином, віктимологічна реабілітація жертв корупції – це система взаємопов'язаних і взаємозумовлених державних заходів, спрямованих на відновлення порушених прав жертв корупційної злочинності, а також на компенсацію заподіяної шкоди і відновлення їх ділової репутації.

Список використаних джерел

1. Багрий-Шахматов Л. В. Соотношение коррупции, рэкета и организованной преступности / Л. В. Багрий-Шахматов // Юридична освіта і правова держава. – 1997. – С. 196–200.

2. Гадойбоев С. А. Поняття і причини корупції серед особового складу органів внутрішніх справ України / С. А. Гадойбоев // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2012. – № 5. – С. 36–40.

3. Менделеев Д. Корупция для служебного пользования / Д. Менделеев // Зеркало недели. – 2016. – № 16 (262). – С. 13.

4. Корупція в Україні. Експрес аналіз за результатами опитування [Електронний ресурс] // Економічна правда. – 2015. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/>. – Назва з екрана.

5. Джужа А. О. Основні напрями удосконалення віктимологічного запобігання правопорушенням в Україні: монографія / А. О. Джужа. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. – 304 с.

Діденко І. В. – аспірант кафедри адміністративної діяльності Національної академії внутрішніх справ

ПРОЯВИ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ У КОНТЕКСТІ ЗРОСТАННЯ ТІНЬОВОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Невіддільним сегментом від тіньової економіки є і залишається корупція як складне соціально-економічне та політичне явище, що поєднує в собі витоки соціальної та економічної кризи. Під час переходу від командно-адміністративної до ринкової економіки популярності набули